

Nr 26

Bevillningsutskottets betänkande med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen.

(2:a avd.)

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 177 av herr *Kaijser m. fl.* och II: 232 av fröken *Ljungberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär, att handikapputredningen genom tilläggsdirektiv får i uppdrag att närmare undersöka dels frågan om de handikappades skatteproblem i vad avser rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för intäkternas förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader;

2) de likalydande motionerna I: 649 av herr *Sveningsson* samt II: 805 av herr *Hedin* och fröken *Wetterström*, i vilka hemställts, att riksdagen beslutar att avdragsrätt vid taxeringen beviljas för handikappades kostnader för tekniska hjälpmedel m. m.

Gällande bestämmelser

Vid inkomsttaxeringen kan vissa speciella omständigheter, som anses väsentligen minska skatteförmågan, beaktas genom extra avdrag — utöver ortsavdrag. Det extra avdraget avväges individuellt av beskattningsnämnderna. Dessa är emellertid bundna av en i skatteförfattningarna inskriven ram. Extra avdrag får således enligt nu gällande regler i allmänhet uppgå till högst 4 500 kr.

Huvudregeln om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga vid inkomsttaxeringen är intagen i 50 § 2 mom. kommunalskattelagen. Enligt 9 § 2 mom. förordningen om statlig inkomstskatt gäller motsvarande regler även vid taxering till sådan skatt.

Enligt 50 § 2 mom. andra stycket kommunalskattelagen äger taxeringsnämnd och prövningsnämnd medge extra avdrag med högst 4 500 kr. i fråga om skattskyldig vars skatteförmåga under beskattningsåret varit »väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom, underhåll av andra närstående än barn, för vilka den skattskyldige ägt tillgodonjuta allmänt barnbidrag, eller annan därmed jämförlig omständighet».

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 7 saml. Nr 26

het». I regel avvägs avdraget i dessa fall med utgångspunkt från de särskilda kostnader som varit förenade med den omständighet som föranlett nedsättningen av skatteförmågan.

Maximibeloppet för extra avdrag, som alltsedan år 1951 — med visst undantag — varit 3 000 kr., blev genom lagstiftning år 1964 höjt till 4 500 kr. Genom prisutvecklingen under mellanliggande år hade maximibeloppet 3 000 kr. kommit att framstå såsom otillräckligt i vissa fall.

Som exempel på senare års rättspraxis i fråga om avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga kan nämnas följande.

1) RÅ 1963 not Fi 1448: Fader med dövd 12-årig dotter vägrades ett med 1 200 kr. yrkat avdrag för nedsatt skatteförmåga. Fadern, som hade ytterligare tre minderåriga barn, hade inkomster om ca 35 000 kr., egen villa samt bil. Han uppgav specificerade kostnader p. g. a. dotterns handikapp till 2 500 kr.

2) RÅ 1964 not Fi 2321: Fader med 12-årig svårt cp-sjuk dotter erhöll extra avdrag med 1 000 kr. Han uppgav nettointäkt av frisersalongsrörelse till 42 716 kr., underskott på en tillsammans med annan person bedriven rörelse till 5 039 kr., förmögenhetstillgångar till 55 447 kr. och skulder till 157 516 kr. Utgifterna för dottern uppgavs till ca 4 400 kr.

3) 1965 not Fi 1728: Diabetiker med lön av 12 413 kr. (hustruns lön 1 491 kr.) erhöll extra avdrag med 500 kr. Merutgifterna på grund av sjukdomen hade uppgått till 500 kr.

4) I ett rättsfall från 1967 (u 4/10) vägrades dock diabetiker (blind på ett öga) ett med 1 000 kr. yrkat avdrag för nedsatt skatteförmåga. Den skattskyldiges lön av deltidsanställning uppgick till ca 5 800 kr. (makens lön ca 19 000 kr.). Merutgifterna på grund av sjukdomen angavs till 3 135 kr., varav 3 000 kr. för dietkost.

I sammanhanget bör uppmärksammas att regeringsrätten år 1961 (RÅ 1961 ref. 53) förklarar avdragsrätt föreligga för kostnader för anbringande av tandbrygga av guld. Målet gällde en valthornist, vilken med hänsyn till sina inkomst- och förmögenhetsförhållanden inte ansågs kunna beredas skattelindring i form av extra avdrag. Då han emellertid för att kunna fullgöra sitt yrke var beroende av guldbryggan medgavs han av regeringsrätten avdrag för merkostnaden för denna.

Vidare bör erinras om att riksskattenämnden i sina anvisningar rörande avdrag för kostnader för resor med bil mellan bostad och arbetsplats även berör sådan skattskyldig som på grund av ålder, sjukdom, lyte eller liknande anledning är nödsakad att använda bil för färd till och från arbetet. Enligt de senaste anvisningarna i ämnet (nr 1/1968 p. 1), avsedda att tillämpas fr. o. m. 1968 års taxering, bör avdrag för bilkostnader medges sådana skattskyldiga oavsett avstånd och tidsvinst. Avdrag bör därvid medges för de faktiska bilkostnaderna under året för resor till och från arbetet.

Länsstyrelse äger enligt 2 § andra stycket förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt medge befrielse från skatteplikt för vissa slag av motorfordon under förutsättning att ifrågavarande fordon ägs av höggradigt invalidiserad person, som innehar körkort för förande av fordonet och som för sin huvudsakliga förvärvsverksamhet eller för sin utbildning är varaktigt beroende av fordonet såsom fortskaffningsmedel. Kan fordonets ägare till följd av sin invaliditet icke erhålla körkort för förande av fordonet, må länsstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen likväl medge befrielse, om ägaren på grund av sin invaliditet är beroende av fordonet för transport till och från arbetsplatsen eller utbildningsstället. Närmare föreskrifter i fråga om tillämpningen meddelas av Konungen eller den myndighet som Konungen bestämmer. Kungl. Maj:t har uppdragit åt riksförsäkringsverket att, efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, meddela sådana föreskrifter.

Enligt 6 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt på motorfordon i vissa fall är fordon, vilket enligt bl. a. 2 § första stycket c) bilskatteförordningen funnits vara frikallat från bilskatteplikt eller vilket enligt 2 § andra stycket samma förordning av länsstyrelse befriats från bilskatteplikt, även befriat från omsättningsskatt såvida inte länsstyrelsen i samband med beslutet om skattebefrielse — då särskilda skäl därtill är — förordnat att återbäring av erlagd omsättningsskatt ej skall äga rum.

Den som jämlikt nyssnämnda bestämmelser i bilskatteförordningen är frikallad från skatteplikt är enligt förordningen den 25 november 1960 (nr 603) om bidrag till vanföra ägare av motorfordon berättigad till bidrag av allmänna medel. Detta s. k. bensinskattebidrag är för helt år beräknat till belopp, som motsvarar skatten för viss i förordningen angiven mängd bensin eller brännolja — 480 resp. 340 liter.

Gemensamt för de återgivna bestämmelserna om skattelättnader för handikappade är att som villkor härför uppställts att fordonet måste användas för förvärvsverksamhet eller utbildning. I sådana fall kan även arbetsmarknadsstyrelsen lämna bidrag till anskaffande av invalidbilar.

Enligt 3 § kungörelsen om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade (SFS 1965: 544) utgår statsbidrag även när den som ordinerats motor driven invalidvagn i stället för sådan vagn erhållit kontantbelopp för köp av invalidbil, under förutsättning att han efter ordinationen köpt sådan bil, som han har rätt att föra själv, och icke erhållit statsbidrag till denna i annan ordning. Statsbidrag utgår endast för invalidvagn som ordinerats av vissa i kungörelsen angivna tjänsteläkare. I fråga om inköp av invalidbil utgår statsbidrag med belopp som motsvarar kontantbeloppet i den mån detta icke överstiger skälig kostnad för anskaffande av motordriven invalidvagn. Denna kostnad uppskattas f. n. till 2 000—2 300 kr.

Frågan om en översyn av de handikappades förhållanden i vad avser vägtrafikbeskattningen ingår i uppdragen för två under 1965 tillsatta utredningar, nämligen bilskatteutredningen och handikapputredningen.

Enligt uppgift från de nämnda utredningarna har överenskommelse träffats om att handikapputredningen i första hand skall behandla de vägtrafikbeskattningsfrågor som rör handikappade.

Enligt direktiven för handikapputredningen skall denna vidare pröva bl. a. huruvida nu utgående skatterestitutioner lämpligen bör omläggas till ett stöd i form av direkta bidrag.

Frågans tidigare behandling

Frågan om de handikappades skatteförhållanden var föremål för riksdagens prövning senast år 1967. I sitt betänkande nr 7 tillstyrkte bevillningsutskottet motionsyrkanden om att handikapputredningen fick i uppdrag att även undersöka de handikappades problem. Riksdagen ogillade emellertid yrkandet och följde därvid en vid betänkandet fogad reservation av herr John Ericsson m. fl. Reservanterna påpekade att statsmakterna under senare år visat ett allt större intresse för de handikappades speciella förhållanden och att samhällets åtgärder numera omfattade en rad olika verksamhetsområden, inom vilka även landsting och kommuner medverkade i stor omfattning. Reservanterna erinrade dels i vad avser den indirekta beskattningen om höggradigt rörelsehindrads möjligheter att erhålla befrielse från fordonsskatt, återbäring av erlagd bilaccis och statliga bidrag, motsvarande skattekostnaderna för viss mängd drivmedel, dels i vad avser den direkta beskattningen om den skattefrihet som enligt 19 § kommunal-skattelagen föreligger för invaliditetsersättning och invaliditetstillägg enligt lagen om allmän försäkring samt för hemsjukvårdsbidrag. Den skattskyldiges ekonomiska ställning borde alltså vara avgörande för om avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga skulle medges. För en skattskyldig med mera betydande inkomst kunde skatteförmågan enligt reservanternas mening knappast anses vara väsentligen nedsatt med mindre han fått vidkännas en avsevärd ekonomisk utgift. Avslutningsvis framhöll reservanterna att stödet åt de handikappade i princip borde lämnas i form av direkta bidrag i olika former och inte genom avdrag vid taxeringen eller genom andra skatteförmåner.

Motionerna

Till stöd för yrkandet i *motionerna I: 177* och *II: 232* framhåller motionärerna att förvärvsarbete, som i större eller mindre utsträckning är handikappade, endast i undantagsfall medges extra avdrag för sådana utgifter i samband med inkomstens förvärvande, som kan hänföras till deras

handikapp. Avdrag medges för närvarande endast dem som genom att de har mycket låg inkomst har s. k. nedsatt skatteförmåga. Även de handikappade personer som har en relativt dräglig inkomst har emellertid enligt motionärerna extra utgifter på grund av sin invaliditet eller sjukdom. Detta gäller bl. a. handikappade som tvingas förflytta sig med rullstol i samband med förvärvsarbetet. Sålunda har den som hänvisats till rullstol extra dryga kostnader för kläder. Invalidiserade personer, som inte är beroende av rullstol för att förflytta sig men måste använda protes eller stödbandage eller måste röra sig på ett onaturligt sätt, sliter också kläder mer än normalt. Även i andra avseenden medför handikappet extrautgifter. Dessutom är det inte enbart de rörelsehindrade som på grund av handikapp ådrar sig extrautgifter i samband med inkomstens förvärvande. Som exempel nämner motionärerna diabetikerna. Dessa är ofta inte synbart handikappade och sjukdomen försvårar i regel inte yrkesarbete men en sockersjuk har ofta stora extrautgifter för kosthållet på grund av den noggranna diet som hans sjukdom kräver. Fördyringen blir större för de förvärvsarbetande diabetiker som måste äta ute. Inte sällan måste nämligen dessa beställa särskilda maträtter. Diabetiker brukar ibland medges extra avdrag för en del av sina av sjukdomen betingade kostnader för inkomstens förvärvande, men enligt motionärerna föreligger en oenhetlig praxis.

Bestämmelserna om de allmänna förutsättningarna för rätt till avdrag enligt 50 § 2 mom. kommunalskattelagen bör enligt motionärernas mening ändras. Även oenhetligheten i praxis mellan olika lokala taxeringsmyndigheter är — menar motionärerna — oacceptabel och leder ofta till flagrant orättvisa. Det vore således av största värde, om konkreta bestämmelser kunde utfärdas varigenom olika taxeringsmyndigheters bedömningsgrunder i detta avseende blev överensstämmande. Med hänsyn till svårigheten att definiera handikappbegreppet anser motionärerna sig inte nu kunna lägga fram ett konkret förslag. I stället bör handikapputredningen få i uppdrag att utreda också de handikappades skatteproblem och förses med därför nödvändig expertis.

I *motionerna I: 649* och *II: 805* erinrar motionärerna om att bandage av olika slag, proteser och tekniska hjälpmedel i vissa fall är helt kostnadsfria medan i andra fall bidrag lämnas för anskaffning. Ofta får emellertid den handikappade helt eller delvis stå för kostnaderna själv. Oberoende av hur avgränsningen i detta hänseende kommer att göras i framtiden, torde alltid en viss del av här berörda kostnader komma att åvila den enskilde. Det är enligt motionärernas mening otillfredsställande att de handikappade måste anlita beskattade medel. Det rör sig nämligen här om kostnader som endast drabbar en viss grupp av människor, vilka oberoende av stödåtgärder har i många avseenden besvärligare levnadsförhållanden än andra. Motionärerna anser därför att de handikappade i sin deklaration bör få göra avdrag för kostnader de själva utgivit för tekniska hjälpmedel m. m. med anledning av sina handikapp.

Utskottet

Enligt 50 § 2 mom. andra stycket kommunalskattelagen äger taxeringsnämnd och prövningsnämnd medge extra avdrag med högst 4 500 kr. i fråga om skattskyldig, vars skatteförmåga under beskattningsåret varit väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom, underhåll av andra närstående än barn, för vilka den skattskyldige ägt tillgodonjuta allmänt barnbidrag, eller annan därmed jämförlig omständighet. I regel avvägs avdraget i dessa fall med utgångspunkt från de särskilda kostnader, vilka varit förenade med den omständighet som föranlett nedsättningen av skatteförmågan.

I motionerna I: 177 och II: 232 yrkas att Kungl. Maj:t genom tilläggsdirektiv ger handikapputredningen i uppdrag att närmare undersöka frågan om rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för inkomstens förvärvande och om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader. Motionärerna i motionerna I: 649 och II: 805 hemställer att de handikappade erhåller avdragsrätt vid beskattningen för kostnader för tekniska hjälpmedel.

Under senare år har statsmakterna visat ett allt större intresse för de handikappades speciella förhållanden, och samhällets åtgärder för de handikappade omfattar numera en rad verksamhetsområden — förtidspensioner inom folkpensioneringen och ATP, institutionsvård, rehabilitering, arbete, samhällsplanering, bostäder, hemhjälp, undervisning, tekniska hjälpmedel m. m. På andra områden pågår en omfattande utrednings- och planeringsverksamhet. Den år 1965 tillsatta handikapputredningen, som har att utreda frågor rörande omvårdnaden av handikappade, har år 1967 avgivit två delbetänkanden »Kommunerna och den sociala omvårdnaden» (SOU 1967: 53) samt »Bättre hjälpmedel för handikappade» (SOU 1967: 60). I det förstnämnda betänkandet föreslår utredningen vissa ändringar i socialhjälpslagen för att klarlägga kommunernas befogenheter och skyldigheter att sörja för den enskildes personliga omvårdnad. I det sistnämnda betänkandet föreslås att ett handikappinstitut inrättas den 1 juli 1968 med uppgift bl. a. att samordna forsknings- och utvecklingsarbete rörande hjälpmedel för handikappade. Även andra frågor rörande hjälpmedelsverksamheten behandlas. Vidare lägger utredningen fram förslag till ny kungörelse om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade. Propositioner i ämnet är aviserade till innevarande års riksdag.

Inom pensionsförsäkringskommittén pågår utredningsarbete av väsentlig betydelse för de handikappade. Detta tar särskilt sikte på personer som invalidiseras i unga år.

Undervisning och yrkesutbildning av de handikappade är andra frågor

som har prioritet när det gäller att lösa de handikappades speciella problem. Sålunda har läromedelsutredningen i uppdrag att beakta frågor om särskilda undervisningshjälpmedel för handikappade.

Utskottet vill också erinra om att statsbidragsgivningen till tekniska hjälpmedel fr. o. m. den 1 juli 1964 gäller inte bara ortopediska hjälpmedel utan även tekniska hjälpmedel för den dagliga livsföringen.

Utöver den invaliditetsersättning som inom folkpensioneringens ram kan utgå till vissa handikappade finns flera olika former av ekonomiskt stöd för anskaffning och drift av invalidbilar. En höggradigt rörelsehindrad kan sålunda befrias från fordonsskatt och även för återbäring av erlagd bilaccis för fordonet. Den som befriats från fordonsskatt kan dessutom få statligt bidrag med belopp motsvarande skatten för en viss mängd drivmedel. I detta sammanhang bör uppmärksammas att i direktiven för bilskatteutredningen och handikapputredningen också ingår frågan om en översyn av de handikappades förhållanden i vad avser vägtrafikbeskattningen.

Beträffande den direkta beskattningen bör framhållas att invaliditetsersättning och invaliditetstillägg enligt lagen om allmän försäkring samt hemsjukvårdsbidrag är skattefria enligt 19 § kommunalskattelagen och att riksskattenämnden i anvisningar rörande avdrag för kostnader för resor med bil mellan bostad och arbetsplats uttalat att sådana skattskyldiga som på grund av ålder, sjukdom, lyte eller liknande anledning är nödsakade att använda bil för färd till och från arbetet — oavsett avstånd och tidsvinst — bör erhålla avdrag för dessa resor med belopp motsvarande de faktiska bilkostnaderna. I praxis har man f. ö. inte ställt sig främmande för att i inkomstkällan tjänst medge handikappad avdrag för kostnader för resor med taxi. Främst beaktas emellertid de handikappades särskilda kostnader i form av avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga. Utskottet vidhåller sin tidigare framförda åsikt att den skattskyldiges ekonomiska ställning bör vara avgörande för om extra avdrag skall medges. För en skattskyldig med mera betydande inkomst kan skatteförmågan knappast anses vara väsentligen nedsatt med mindre denne fått vidkännas en avsevärd ekonomisk utgift. Bedömningen av avdragsrätten varierar naturligt nog i praxis med hänsyn till omständigheterna i de enskilda fallen men torde enligt utskottets mening knappast kunna sägas vara restriktiv. Extra avdrag har således — som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser m. m. — i vissa fall medgivits i så höga inkomstlägen som 30 000—40 000 kr.

Utskottet har tidigare uttalat att stödet åt de handikappade i princip bör lämnas i form av direkta bidrag och inte genom avdrag vid taxeringen eller genom andra skatteförmåner. Utskottet vidhåller denna ståndpunkt och avstyrker således bifall till motionerna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår

1) motionerna I: 177 och II: 232

2) motionerna I: 649 och II: 805

Stockholm den 14 mars 1968

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson (s), Einar Eriksson (s), fröken Ranmark (s), herrar Yngve Nilsson (h), Sundin (cp), Gösta Jacobsson (h), Lundström (fp), Paul Jansson (s), Arne Pettersson (s) och Tistad (fp); samt

från andra kammaren: herrar Brandt (s), Allard (s), Gustafson i Göteborg (fp), Vigelsbo (cp), Asp (s), Andersson i Essvik (s), Eriksson i Bäckmora (cp), fru Holmqvist (s), herrar Lothigius (h) och Öhvall (fp).

Reservationer

A) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Lothigius* (h) och *Öhvall* (fp), vilka — under åberopande av innehållet i motionerna I: 177 och II: 232 samt I: 649 och II: 805 — ansett, att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av

1) motionerna I: 177 och II: 232

2) motionerna I: 649 och II: 805

i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att handikapputredningen får i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem.

B) av herrar *Sundin* (cp), *Vigelsbo* (cp) och *Eriksson* i Bäckmora (cp).